

سیاست گذاری انتخاب منابع در پایگاه کتابخانه دیجیتال نور

مطالعه موردی مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

ابوالحسن اسماعیلی*
a-esmaili@noornet.net

* مدیر گروه علمی «شناسایی و معرفی منابع» مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

چکیده

کتابخانه‌های دیجیتال در عصر حاضر، نقشی فراتر از انبار اطلاعات پیدا کرده‌اند و به‌مثابه نهادهای راهبردی در هدایت پژوهش‌های علمی عمل می‌کنند. یکی از چالش‌های اساسی این کتابخانه‌ها، تدوین سیاست‌های شفاف و عملیاتی برای انتخاب منابع است؛ سیاست‌هایی که از یک‌سو، پاسخگوی نیازهای متنوع کاربران باشد و از سوی دیگر، با مأموریت سازمانی و ارزش‌های نهادی هماهنگ گردد. این مقاله با مطالعه موردی «آیین‌نامه شناسایی منابع» مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) که یکی از پیش‌گامان عرضه متون دینی و علوم انسانی در قالب نرم‌افزار و پایگاه‌های دیجیتال است، به تبیین چارچوب سیاست‌گذاری انتخاب کتاب می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که این آیین‌نامه، بر هفت محور اصلی استوار است: دامنه و نوع منابع، موضوعات تحت پوشش، شرایط زمانی تألیف، معیارهای محتوایی، ملاحظات مربوط به پدیدآورندگان، ویژگی‌های نشر و نسخه‌شناسی، الزامات حقوقی و اخلاقی و درنهایت، سیاست زبانی. در این الگو، تأکید بنیادین بر جامعیت و مرجعیت در متون علوم اسلامی و نیز پوشش هدفمند علوم انسانی با اولویت ارتباط با ایران و اسلام است.

کلیدواژگان: کتابخانه دیجیتال، منابع اسلامی، علوم انسانی، ارزیابی محتوا، آیین‌نامه منابع.

مقدمه

در عصر تحول دیجیتال، کتابخانه‌ها دیگر صرفاً مکان‌هایی فیزیکی برای نگهداری قفسه‌های پر از کتاب نیستند؛ بلکه به زیست‌بوم‌های پیچیده‌ای از اطلاعات تبدیل شده‌اند که در آنها انتخاب، سازمان‌دهی و دسترس‌پذیری منابع، نقشی تعیین‌کننده در موفقیت یا شکست مأموریت نهاد دارد. این تحول، به‌ویژه در کتابخانه‌های تخصصی که بر حوزه‌های خاصی از دانش متمرکز هستند، اهمیت دوچندان می‌یابد. در میان این نهادها، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، جایگاه ممتازی دارد. این مرکز طی سال‌های متمادی توانسته است با تولید نرم‌افزارها و پایگاه‌های متنی گسترده، بخش مهمی از نیازهای جوامع علمی کشور، به‌ویژه در حوزه‌های علوم اسلامی و علوم انسانی را برآورده سازد.

پرسش بنیادینی که پیش روی هر کتابخانه دیجیتالی قرار دارد، این است که «کدام منابع باید وارد مجموعه شوند و کدام منابع از ورود به مجموعه بازمانند؟» پاسخ به این پرسش، بدون وجود یک چارچوب سیاستی روشن، نه‌تنها غیرممکن است، بلکه منجر به هرج‌ومرج در گزینش، دوباره‌کاری و درنهایت، کاهش اعتبار کتابخانه خواهد شد. مرکز نور با تدوین «آیین‌نامه شناسایی منابع» در گروه علمی شناسایی و معرفی منابع، تلاش کرده است چنین چارچوبی را طراحی کند. این آیین‌نامه مستقیماً به سند چشم‌انداز مرکز که هدف آن «در اختیار داشتن بزرگ‌ترین و جامع‌ترین پایگاه دارای متون» است، ارجاع می‌دهد و می‌کوشد تا بین دو نیاز به‌ظاهر متضاد، یعنی «حداکثرگرایی در گردآوری» و «کیفی‌سازی و گزینش هوشمندانه»، تعادل برقرار کند.

هدف این مقاله، استخراج و دسته‌بندی اصول و معیارهای انتخاب منابع در قالب «سیاست انتخاب کتاب» است. چنین تلاشی می‌تواند هم برای کتابداران و مدیران کتابخانه‌های دیجیتال دیگر مفید باشد و هم زمینه‌ای برای نقد و بازنگری در خود آیین‌نامه فراهم آورد. ساختار مقاله بدین صورت است که پس از بیان اهداف کلان، هریک از هشت محور سیاستی (دامنه، موضوع، زمان، محتوا، پدیدآورنده، نشر، حقوق و سیاست زبان) به‌تفصیل بررسی می‌شود.

کتابخانه‌های دیجیتال در عصر حاضر، نقشی فراتر از انبار
اطلاعات پیدا کرده‌اند و به مثابه نهادهای راهبردی در هدایت
پژوهش‌های علمی عمل می‌کنند. یکی از چالش‌های اساسی
این کتابخانه‌ها، تدوین سیاست‌های شفاف و عملیاتی برای
انتخاب منابع است؛ سیاست‌هایی که از یک‌سو، پاسخگوی
نیازهای متنوع کاربران باشد و از سوی دیگر، با مأموریت
سازمانی و ارزش‌های نهادی هماهنگ گردد

اهداف کلان سیاست انتخاب کتاب

هر سیاستی، در هر حوزه‌ای، زمانی معنادار می‌شود که اهداف کلان پشت سر آن، به‌درستی تبیین شده باشد. در آیین‌نامه شناسایی منابع، دو هدف بلندمدت به‌صراحت ذکر شده است: نخست، «جامعیت و مرجعیت در عرضه متون علوم اسلامی با تمرکز بر مذهب شیعه» و دوم، «عرضه متون علوم انسانی موردنیاز اقشار علمی کشور». درک عمق این دو هدف، برای فهم تمام جزئیات بعدی، ضروری است.

هدف اول، به‌نوعی مأموریت اصلی و هویت‌بخش مرکز نور را تشکیل می‌دهد. «جامعیت» به معنای تلاش برای پوشش حداکثری متون علمی در حوزه علوم اسلامی است؛ بدون اینکه محدودیت مصنوعی بر اساس: دوره تاریخی، مکان انتشار و یا حتی برخی اختلافات مذهبی اعمال شود؛ اما این جامعیت، «متمرکز بر مذهب شیعه» است؛ یعنی اگرچه ممکن است آثاری از دیگر مذاهب اسلامی نیز وارد مجموعه شوند، اما کانون توجه و اولویت‌بندی، بر متونی است که برای پژوهشگران شیعه و در چارچوب فکری تشیع، اصالت و کاربرد دارند. «مرجعیت» نیز فراتر از جمع‌آوری صرف است؛ به این معنا که مجموعه تولیدشده باید چنان غنی و قابل‌اعتماد باشد که پژوهشگران ناگزیر از مراجعه به آن شوند و نتوانند آن را نادیده بگیرند.

هدف دوم، یعنی عرضه متون علوم انسانی، نشان‌دهنده رویکردی فراتر از یک کتابخانه صرفاً دینی است. مرکز نور خود را صرفاً متولی متون فقهی و اصولی و تفسیری نمی‌داند؛ بلکه به نیازهای گسترده جامعه علمی کشور در رشته‌هایی مانند: جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، اقتصاد، حقوق، علوم سیاسی، مدیریت، زبان‌شناسی و تاریخ نیز توجه دارد. البته این توجه، مشروط و گزینشی است. این منابع، باید «موردنیاز اقشار علمی کشور» باشند.

۱. دامنه و قلمرو منابع

نخستین گام در مسیر انتخاب کتاب، تعیین این است که «چه نوع آثاری» به‌عنوان منبع پذیرفته می‌شوند. آیین‌نامه شناسایی منابع در این زمینه، بسیار صریح است؛ دامنه منابع، منحصر به «کتاب» می‌شود؛ اعم از کتاب فیزیکی (چاپی) یا کتاب دیجیتال در قالب پی‌دی‌اف. کتاب در اینجا معنای گسترده‌ای دارد و شامل تالیف، ترجمه، تحقیق و تصحیح، گردآوری و تدوین و حتی تعلیقه و شرح می‌شود. این وسعت تعریف، نشان می‌دهد که مرکز نور به دنبال حداکثر پوشش ممکن از میراث مکتوب است؛ نه صرفاً آثار تألیفی اصیل.

اما آنچه در این دامنه قرار نمی‌گیرد، بسیار تعیین‌کننده‌تر است. پایان‌نامه‌های دانشگاهی و حوزوی به طور معمول تأیید نمی‌شوند؛ مگر در دو حالت استثنایی: نخست اینکه پایان‌نامه حاوی احیای نسخ خطی و متون کهن باشد که در این صورت، به یک اثر ترائی تبدیل می‌شود. دوم اینکه پایان‌نامه بعداً به صورت کتاب مستقل منتشر شده باشد. در عمل، پایان‌نامه‌ها به پایگاه‌های تخصصی دیگری مانند «پایگاه پایان‌نامه‌های نور» یا «سمیم نور» ارجاع داده می‌شوند. همین منطق، در مورد مجلات علمی - پژوهشی نیز جاری است؛ مجلات به «نورمگز» ارجاع می‌گردند و بیانیه‌ها و اطلاعیه‌های سیاسی - اجتماعی نیز به «حوزه‌نیوز» فرستاده می‌شوند.

یک محدودیت دیگر نیز وجود دارد؛ نوشته‌هایی که حجم و ساختار «کتاب» را ندارند و در حد جزوه هستند، حتی اگر محتوای علمی مفیدی داشته باشند، مورد پذیرش قرار نمی‌گیرند. تشخیص این موضوع، بر عهده «گروه تهیه منابع» گذاشته شده است و کارشناسان «شناسایی منابع»، از ارجاع چنین آثاری منع شده‌اند. این تفکیک نقش، نشان‌دهنده سلسله‌مراتب مشخصی در فرایند ارزیابی است. در مجموع، سیاست دامنه‌ای مرکز نور را می‌توان «کتاب‌محوری حداقلی» نامید؛ حداقل واحد پذیرفته‌شده، کتاب است و هر اثری که به این حدنصاب نرسد، به جایگاه دیگری ارجاع داده می‌شود.

۲. سیاست موضوعی

موضوع منابع، هسته اصلی تصمیم‌گیری در انتخاب کتاب است. آیین‌نامه شناسایی منابع، موضوعات را در دو دسته اصلی طبقه‌بندی کرده است که به ترتیب اولویت، عبارت‌اند از: علوم اسلامی و علوم انسانی.

علوم اسلامی بدون تردید، اولویت نخست را تشکیل می‌دهند. مقصود از علوم اسلامی، مجموعه‌ای از رشته‌هاست که مستقیماً با متون دینی: قرآن، حدیث، فقه، اصول، کلام، تفسیر، رجال، درایه، تاریخ اسلام، فلسفه اسلامی و عرفان اسلامی، سروکار دارند؛ اما آیین‌نامه فراتر از این رفته و به ضرورت پژوهش، منابع «ادیان ابراهیمی» (یهودیت، مسیحیت و زرتشت)، «فلسفه غرب» (تا آنجا که در پژوهش‌های اسلامی کاربرد دارد) و «فرق غیردینی و غیراسلامی» را نیز در این شاخه جای داده است.

نخستین گام در مسیر انتخاب کتاب، تعیین این است که «چه نوع آثاری» به عنوان منبع پذیرفته می شوند. آیین نامه شناسایی منابع در این زمینه، بسیار صریح است؛ دامنه منابع، منحصر به «کتاب» می شود؛ اعم از کتاب فیزیکی (چاپی) یا کتاب دیجیتال در قالب پی دی اف. کتاب در اینجا معنای گسترده ای دارد و شامل تألیف، ترجمه، تحقیق و تصحیح، گردآوری و تدوین و حتی تعلیقه و شرح می شود

این رویکرد، نشان از درک نیازهای واقعی پژوهشگران اسلامی دارد که برای دفاع از مواضع خود یا نقد دیگران، ناگزیر از آشنایی با منابع مخالف یا متفاوت هستند.

اما منظور از علوم انسانی در اینجا آثاری هستند که «از جنبه انسان غیردینی به آن نگاه می شود و جنبه دینی در آن لحاظ نمی گردد»؛ به عبارت دیگر، جامعه شناسی، روان شناسی، زبان شناسی، مدیریت، اقتصاد، حقوق، علوم سیاسی و جغرافیا و... در صورتی در این دسته قرار می گیرند که رویکردی سکولار داشته باشند و دین را به عنوان متغیر اصلی لحاظ نکرده باشند.

۳. سیاست زمانی

زمان تألیف و انتشار یک کتاب، به ویژه در حوزه علوم اسلامی که با میراث کهن سروکار دارد، معیاری تعیین کننده است. آیین نامه شناسایی منابع، یک خط مرزی زمانی مشخص ترسیم کرده است؛ قرن دوازدهم هجری قمری. متونی که تا پیش از این قرن تألیف شده اند، عمدتاً جزو تراث کهن به حساب می آیند و با «نگاه حداکثری» تأیید می شوند. نگاه حداکثری به این معناست که حتی اگر کتابی از لحاظ علمی در سطح متوسطی باشد، یا دیدگاه مؤلف آن چندان پذیرفته نباشد، باز هم به دلیل ارزش تاریخی و جایگاه آن به عنوان بخشی از میراث فکری، وارد مجموعه می شود. در مقابل، از اوایل قرن سیزدهم به بعد، ملاک پذیرش متون، صرفاً «کیفیت و غنای محتوا» است. در این دوره متأخر، رویکرد گزینش حداکثری کنار گذاشته شده و آثاری که از محتوای سست و ضعیفی برخوردار باشند، دیگر جایی در مجموعه پیدا نمی کنند.

۴. ضوابط محتوایی

مهم ترین و حساس ترین بخش هر سیاست انتخاب کتاب، معیارهای محتوایی است. آیین نامه شناسایی منابع در این حوزه، دو دسته اصلی از آثار را از ورود به مجموعه منع می کند؛ نخست، آثاری که محتوای آنها به دلایل عقیدتی و دینی مردود است و دوم، آثاری که خارج از «علوم موردنظر مرکز تحقیقات کامپیوتری نور» هستند.

در دسته اول، آثار حاوی تبلیغ فرقه های بابیت و بهائیت، مخالفت با اسلام، الحاد، اهانت به دین مبین

اسلام و مذهب تشیع و مقدسات، ترویج فرقه‌ها و گروه‌های انحرافی و نیز تبلیغ خلفا (با رویکرد مثبت و ترویجی) تأیید نمی‌شوند؛ اما در همین‌جا دو استثنای مهم وجود دارد:

— **استثنای نخست:** منابعی که از جایگاه علمی برخوردارند، اما در برخی عبارات به بزرگان شیعه توهین شده است، در صورتی که بتوان آن عبارات را حذف کرد، بدون اینکه خللی در محتوای اصلی ایجاد شود، قابل تأیید هستند. این، یک قاعده «حذف موضعی به جای رد کلان» است.

— **استثنای دوم:** کتاب‌هایی که پیشوای یک فرقه درباره همان فرقه و گروه خود نوشته است؛ حتی اگر از نظر علمی بی‌ارزش باشد، تأیید می‌شود؛ مثلاً کتابی که بنیان‌گذار فرقه ضالّه‌ای آن را برای تبیین عقاید فرقه خود نوشته، صرفاً به‌عنوان «منبع شناخت فرقه» قابل پذیرش است؛ نه به‌عنوان اثر علمی معتبر.

در دسته دوم (علوم خارج از فعالیت مرکز)، کتب درسی دانش‌آموزان و شروح آنها، کتب علوم تجربی (مکانیک، شیمی، ریاضی، مهندسی، کامپیوتر و سایر فناوری‌ها) تأیید نمی‌شوند. با این حال، «تاریخ این علوم»، مثلاً تاریخ ریاضیات در تمدن اسلامی یا تاریخ پزشکی، می‌تواند تأیید شود. همچنین، کتب غیرعلمی و عمومی مانند: اخبار و گزارش‌ها، کتاب‌های کودکان و نوجوانان و کم‌سوادان، سخنرانی‌ها و خطابه‌ها (که ساختار کتاب ندارند)، از دایره بحث خارج‌اند. دیگر کتاب‌هایی که تأیید نمی‌شوند، آثار مقتبس هستند؛ منظور آثاری است که صرفاً از کتاب دیگری اقتباس شده‌اند و هیچ نوآوری ندارند. این دسته از کتاب‌ها نیز مورد تأیید قرار نمی‌گیرند.

۵. ملاحظات مربوط به پدیدآورنده

یکی از ظریف‌ترین بخش‌های هر سیاست انتخاب کتاب، شیوه برخورد با پدیدآورنده اثر است. قاعده طلایی آیین‌نامه، این است که: «تأیید و ردّ یک منبع، بر اساس: نام، عقیده، مذهب و دیدگاه نویسنده صورت نمی‌گیرد؛ مگر اینکه نویسنده دارای عقاید الحادی و انحرافی باشد و آن عقاید را به آثارش تسری داده باشد.» این قاعده تلاش می‌کند که بین احترام به اصل آزادی اندیشه و جلوگیری از ترویج افکار باطل، تعادل برقرار کند.

اما در عمل، نویسندگان به چند دسته تقسیم می‌شوند:

— **دسته اول:** نویسندگان وهابی‌مسلك و مخالف صریح شیعه. تمام آثار این افراد، رد نمی‌شود؛ بلکه

مرکز نور با تمرکز بر دو زبان فارسی و عربی، کار خود را آغاز کرده و همچنان این دو زبان، اولویت اصلی را دارند. دلیل این اولویت، روشن است؛ زیرا بخش اعظم متون علوم اسلامی و نیز منابع کلیدی علوم انسانی مرتبط با ایران، به این دو زبان نوشته شده‌اند؛ اما آیین‌نامه، امکان توسعه به سایر زبان‌ها را نیز پیش‌بینی کرده است

«با دقت در محتوای آثار» مورد بررسی قرار می‌گیرد. نکته کلیدی این است که تأیید این کتاب‌ها نباید به «سلطه و غلبه فرهنگی ایشان» کمک کند.

– **دسته دوم:** نویسندگان ایرانی که دچار انحراف مذهبی از تشیع شده‌اند، مانند ابوالفضل برقی و حیدرعلی قلمداران. آثار این افراد، مطلقاً تأیید نمی‌شود.

– **دسته سوم:** نویسندگانی که واحد حراست مرکز، آنها را «فاقد صلاحیت» تشخیص داده است. نظر حراست در این موارد، مقدم است و فهرست این افراد، در اختیار کارشناسان قرار می‌گیرد. در مواردی که حکمی از حراست نرسیده باشد، نظر کارشناس ارزیاب معتبر خواهد بود.

۶. شرایط نشر و نسخه‌شناسی

کتاب‌هایی که به‌صورت دیجیتال و الکترونیک منتشر شده‌اند و دارای مشخصات کامل نشر (ناشر، سال، مکان، شابک و...) هستند، قابل استفاده خواهند بود. همچنین، چاپ‌های سنگی و سربی که اغلب ارزش تاریخی و نسخه‌شناختی دارند، تأیید می‌شوند.

یک قاعده مهم دیگر اینکه چاپ‌های مختلف از یک کتاب، همگی می‌توانند تأیید شوند؛ زیرا پژوهشگران ممکن است به نسخه‌های مختلف برای مقابله یا دستیابی به قرائت‌های گوناگون نیاز داشته باشند؛ اما در عمل، «بهترین تحقیق‌ها و ویرایش‌ها» اولویت دارند.

در مورد کتاب‌های تکراری (یک عنوان با چاپ‌های متعدد)، «نخستین چاپ» (به‌عنوان نسخه اصلی) و «آخرین چاپ» (به‌عنوان نسخه منقح و به‌روز)، ملاک‌گزینش هستند. چاپ‌های میانی، در صورتی که مزیتی نداشته باشند، کنار گذاشته می‌شوند. در مواردی که دو نسخه کاملاً همانند است، مثلاً نسخه اصلی در بیروت منتشر شده و نسخه افست آن در ایران توسط انتشارات رضی چاپ شده، «نسخه اصل» حفظ می‌شود؛ ولی نسخه افست در صورت یکسانی کامل، حفظ نمی‌شود.

۷. محدودیت‌های حقوقی و اخلاقی

همه منابع منتشرشده در ایران، باید با قوانین جمهوری اسلامی ایران مطابقت داشته باشند. منابعی که از خارج از کشور تهیه می‌شوند (ناشر آنها خارجی است) نیز باید تابع قوانین جمهوری اسلامی باشند.

سیاست انتخاب کتاب در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور)، نشان‌دهنده تلاشی نظام‌مند برای ایجاد تعادل بین چند قطب متضاد است: جامعیت در برابر گزینش، میراث‌گرایی در برابر نیاز معاصر، رویکرد دینی در برابر علوم انسانی سکولار و احتیاط عقیدتی در برابر گشودگی علمی. نقاط قوت این سیاست، عبارت‌اند از: شفافیت نسبی معیارها، تفکیک سطوح مختلف ارزیابی، توجه به استثناها و هماهنگی با اسناد بالادستی

دو دسته اصلی از محتوای مجرمانه، از ورود به مجموعه منع می‌شوند: محتوای اخلاقی مجرمانه و محتوای سیاسی مجرمانه.

– **دسته اول:** اشاعه فحشا و منکرات، مسائل جنسی صریح، اعمال خشونت‌آمیز گرافیک، ترویج خودکشی، مصرف مواد مخدر، و نقض حریم خصوصی اشخاص.

– **دسته دوم:** تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی و مبانی سیاسی اسلام؛ تبلیغ و ترویج نظام‌ها و گروه‌های معاند حکومت اسلامی؛ اهانت به مسئولان نظام و مراجع تقلید؛ اخلال در وحدت و امنیت ملی با طرح مسائل اختلافی؛ افشای اسرار و اسناد مجرمانه نظام و نشر اکاذیب و تشویش اذهان عمومی. این موارد، به‌عنوان خطوط قرمز غیرقابل عبور، در سیاست انتخاب کتاب ترسیم شده‌اند.

۸. سیاست زبانی

مرکز نور با تمرکز بر دو زبان فارسی و عربی، کار خود را آغاز کرده و همچنان این دو زبان، اولویت اصلی را دارند. دلیل این اولویت، روشن است؛ زیرا بخش اعظم متون علوم اسلامی و نیز منابع کلیدی علوم انسانی مرتبط با ایران، به این دو زبان نوشته شده‌اند؛ اما آیین‌نامه، امکان توسعه به سایر زبان‌ها را نیز پیش‌بینی کرده است: «منابع موردنیاز می‌تواند با تمرکز بر فارسی و عربی، شامل تمام زبان‌ها باشد.» بالاین‌حال، یک مانع عملی وجود دارد: «تا زمانی که کارشناس زبان خارجی در دسترس نیست، تنها به منابع با دو زبان فارسی و عربی اکتفا می‌شود.» برای زبان‌هایی مانند: انگلیسی، ترکی، اردو، فرانسوی، آلمانی و...، در صورتی که ترجمه تأییدشده‌ای از آن آثار به فارسی یا عربی وجود داشته باشد، می‌توان آنها را تهیه کرد. در غیر این صورت، ورود منابع به زبان اصلی، منوط به جذب کارشناس مربوطه است. شایان ذکر است که برخی از ناشران تأییدشده که کتاب‌هایی به زبان‌های غیرفارسی و عربی نیز منتشر می‌کنند، مانند جامعة المصطفی العالمیة و دارالحديث، از این قاعده مستثنا هستند. بنابراین، آثار چندزبانه این ناشران، مورد تأیید قرار می‌گیرند.

سخن پایانی

سیاست انتخاب کتاب در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور)، نشان‌دهنده تلاشی نظام‌مند برای ایجاد تعادل بین چند قطب متضاد است: جامعیت در برابر گزینش، میراث‌گرایی در برابر نیاز معاصر، رویکرد دینی در برابر علوم انسانی سکولار و احتیاط عقیدتی در برابر گشودگی علمی. نقاط قوت این سیاست، عبارت‌اند از: شفافیت نسبی معیارها، تفکیک سطوح مختلف ارزیابی، توجه به استثناها و هماهنگی با اسناد بالادستی. ■

منابع

۱. مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور). بی‌تا. آیین‌نامه شناسایی منابع. واحد شناسایی و معرفی منابع.
۲. سند چشم‌انداز مرکز نور در موضوع منابع.
۳. قانون جرایم رایانه‌ای جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۸۸).
۴. آیین‌نامه اجرایی قانون مطبوعات (مصوب ۱۳۸۵).